

Bruksbos store tegner

Luan Hoang

1
Wenche Anette
Johannessen,
Brukskunst - senteret PLUSS
- Per Tannums ønske om å
etablere et designsentrum.
UIO: Hovedfagoppgave v/
avdeling for kunsthistorie
2000, side 12

2
Jan Romsaas,
*Et PLUS i norsk
designhistorie –
Brukskunstorganisasjonen
PLUS 1958-1978*, Marianne
Yvenes, Randi Gausdal,
Brethe Borges og Steen
Ory Bendtzen (red).
Utstillingskatalog
Nasjonalmuseet/
Fredrikstad museum 2008,
side 51

3
Ole Rikard Høisæther,
*Design på norsk. Fra
Nøstetangen til Norway
Says*. Oslo: Damm Forlag
2005, side 142

4
Johannessen, *ibid.*

Det var den tyske Bauhausbevegelsen, sammen med fransk formgivning i krigsårene, som staket ut moderne møbeldesign i etterkrigstidens Norge. Med inspirasjon fra Danmark, Sverige, Alvar Aalto i Finland og det amerikanske paret Ray og Charles Eames, ekspanderte norsk møbelproduksjon. Sentralt i utviklingen av norsk møbelindustri, var samarbeidet mellom gründer Per Tannum og formgiver Torbjørn Afdal.

Mange av etterkrigstidens møbler er blitt ikoner - og i denne sammenheng brukes ordet "ikon" om den umiddelbare gjenkjenneligheten av et møbel. Noen av disse møblene nyproduseres gjennom lisensavtaler. Knoll og Cassina produserer møbler formgitt av Bauhaus og Le Corbusier, mens Vitra fører Jean Prouvés stoler. Aalto, Saarinen og Eames' objekter finner vi avbildet i de fleste boligmagasiner. Og danskene Børge Mogensen, Hans Wegner, Nanna Ditzel og Finn Juhls produkter kommer i stadig nye utgaver. I Norge har vi derimot sett få tendenser til noe tilsvarende. Møbelforretningen Tannum, grunnlagt av Per Tannum, fører i dag nesten utelukkende danske produkter. Hvor har det blitt av de norske?

Per Tannum og Torbjørn Afdal

Allerede før andre verdenskrig arbeidet Per Tannum med langsiktige planer for norsk møbelindustri. I løpet av en periode som strakte seg fra 1930-tallet fram til 1950-årene, etablerte han en rekke firmaer, blant annet P. T. Møbler, som i dag er blitt møbelbutikken Tannum AS i Stortingsgata i Oslo. I 1941 startet han det norske spesialtidsskriftet *Bonytt*, med interiørarkitekt Arne Remlov som redaktør.¹ Samme år etablerte han tegnekontoret Bruksbo AS, med kontorer i Uranienborgveien 6 i Oslo. Formålet var et tettere samarbeid mellom produsenter av møbler og møbeltegnere. Produsentene ble tilbudt ferdige prototyper og en prisantydning for å sette møblene i produksjon. En viktig målsetning for tegnekontoret, ved siden av å etablere seg i hjemmemarkedet, var å etablere seg blant produsenter for eksport.²

I 1946 fikk Torbjørn Afdal diplom fra Statens håndverks- og kunstindustriskole, og samme år begynte han som tegner for Bruksbo.³ I 1958 etablerte Per Tannum brukskunstorganisasjonen PLUS.⁴ Norge var da preget av en økonomisk oppsving og en ny oppmerksomhet rundt skandinavisk design. Torbjørn Afdal var kunstnerisk leder for møbeldelen. Gjennom sitt virke står han trolig for det største antall kvalitetsobjekter som noen gang er satt i produksjon i norsk møbelhistorie. Likevel finnes det svært lite litteratur om formgiveren Torbjørn Afdal. Det samme gjelder for de fleste formgivere fra etterkrigstiden i Norge.

Hunter-stolen og norsk møbeleksport

Afdal har etterlatt seg en rekke møbler, hvor bruken av tre som materiale står i sentrum. Fortsatt i dag forbindes hans navn med samleobjekter. Afdal var sterkt påvirket av dansk møbelkunst og mange av møblene hans kan betraktes som variasjoner av danske ikoner. En av disse er den såkalte Hunter-stolen til sammenligning med Børge Mogensens Jagtstol. Stolen viser den forkjærligheten Afdal hadde for avrundede avslutninger, og skjulte sammenføyninger og overganger. Med oljet overflatebehandling ble også treets struktur fremhevet, og møbelets sanselige appell - den visuelle og taktile - ble enda større.

I en artikkel i *Bonytt* i 1961, fremhever redaktør Arne Remlov en rekke arbeider hvor bruk og behandling av tre står sentralt. Han viser til utlandets etterspørsel etter skandinavisk design, som en etterspørsel etter godt håndverk og god forståelse av materialet. Han advarer mot å gå vekk fra denne håndverksmessige utførelsen:

Det er lett å registrere at en internasjonal formgivningskarakter, med fødested i Tyskland 1920-30, er ved å vinne stort terreng her hjemme. Meget av det vi ser i denne genre er bra ting, men de kunne like gjerne blitt utført – og blir faktisk også produsert – på kontinentet eller i USA. Har vi muligheter til å vinne og beholde et marked i utlandet med denne linje av design?⁵

Artikkelen tar opp problemstillingen vedrørende den norske møbeleksportens situasjon, som synes å være ved et kritisk punkt. Remlov forsøker å svare på spørsmålet om hvorfor norske møbler har så høy status i utlandet, da spesielt i USA. Gjennom en presentasjon av noen av de norske møblene på det daværende markedet, konkluderer Remlov med at norsk møbelindustri stiller sterkt i en konkurranse som blir stadig tøffere. Han peker spesielt på utviklingen av tegnefaget, håndverkstradisjonen og den moderne industrien i Norge. Foruten Afdal, inkluderer de omtalte formgiverne blant annet Bendt Winge, Fredrik Kayser, Arne Halvorsen, Hans Brattrud og, den yngste blant disse, Sven Ivar Dysthe. Remlov karakteriserer Dysthes lenestol 1001 som en vellykket vridning mot tidligere nevnte Bauhaus-bevegelse.

Minerva

I 1965 utvikler Afdal en serie møbler han kaller "Minerva", til bruk både til kontor og hjem. Det er en luksusvariant av palisander og hud, innkjøpt av Det hvite hus under Kennedy-perioden. Men i motsetning til det berømte fotografiet av Kennedy i Hans J. Wegners "The Chair", har ingen av Afdals møbler fått samme status i ettertid. Til forskjell fra ettertidens etterspørsel etter dansk møbelkunst, har norsk møbelkunst mistet terreng både nasjonalt og internasjonalt. Slik kan sammenligningen mellom Afdal og Wegner være illustrerende, for av de danske formgivere minner Afdals produksjon til tider om mange av Wegners ikoniske møbler. Eksempelvis har stolen "Form", som han vant gullmedalje for i håndverksmessen i München, den karakteristiske Y-en i ryggen, i likhet med Wegners stol.⁶

5
Arne Remlov,
"Norske møbler - Vår
stilling nå og fremover."
Bonytt 1961, nr. 3,
side 49

6
Romsaas, *ibid.*
side 55



Foto: Utopia Retro Modern

Veggen, München og Krobo

Forut for sin tid utvikler Afdal en rekke møbler med flere funksjoner, som veggssystemet "Veggen de Luxe" i teak, som han utformet i samarbeid med Rolf Hesland, og modulsystemet "München", som kan brukes som seng, sofa eller benk. Mest kjent og etterspurt i dag er trolig den lave flerbruksbenken "Krobo". Benken har et minimalistisk uttrykk og linjer som kan assosieres til japansk arkitektur. Materialet er i teak, eik, valnøtt eller palisander. Benken ble levert med tilbehør: puter, skuffer, blomsterkasse og vinylholder.

Vi har tidligere sett vellykkede nyproduksjoner av eksempelvis Øivind Iversens City-stol og Hans Brattruds Scandia-serie. Av Afdals møbler har ingen blitt nyprodusert i senere tid. I disse dager relanserer imidlertid den norske møbelprodusenten Fjordfiesta Krobo-benken i ny drakt. Nyoppdatert tilbehør er formgitt av Anderssen & Voll, fra tidligere Norway Says. Tilbehøret gir benken et friskere og mer fargerikt uttrykk. Forhåpentligvis kan disse satsningene bane vei for gjenoppvekkingen av andre norske produkter fra etterkrigstiden.

Luan Hoang er
litteraturviter og
møbelsamler

Foto: Espen A. Istad // STUDIOISTAD



Stokk og Stein AS

Laftebedrifta i Lom



Grunnlagt: 1997

Tilsette: 20

Stokk & Stein AS er allsidige og leverer handlafta tømmerhus og tømmerhytter i alle storleiker - Vi bygger nytt, vi restaurerer, vi vøler - tømmer eller reisverk, stav og laft, tilstandsrapportar osv. Ikkje noko oppdrag for lite - ikkje noko for stort. Blant dei tilsette i Stokk & Stein finst det ei heilt unik kompetanse når det gjeld lafting og restaurering av gamle tømmerbygg. For Riksantikvaren har Stokk & Stein hatt mange oppdrag - både rapportskrivning og restaureringsarbeid.

Liavegen 40, 2686 Lom

Tlf: 90860858

Mail: stoste@online.no

www.stokkstein.no



Vi gir råd om kulturminner til offentlig sektor:

- Kulturminneplaner
- Prosjektering
- Utredninger
- Ledelse av rehabiliteringsarbeider
- Tilstandsanalyser av kulturhistoriske bygninger

Kontakt Christian Borhaven, seksjonssjef kulturminne
telefon 957 08 299/christian.borhaven@forsvarsbygg.no

Les mer på
www.verneplaner.no, www.forsvarsbygg.no



Forsvarsbygg
nasjonale festningsverk



Solfjeldprodukter - varige verdier

Tradisjon og kvalitet kjennetegner vår produksjon:

- Fagkunnskap
- Kjerneved
- Tidsriktig profiler og beslag
- Spesialmål
- Fleksibilitet
- Interesse for riktige detaljer



SOLFJELD
Tre & tradisjon

Solfjeldvinduer | Solfjeldkjøkken | Solfjeldinnredninger

Solfjellveien 1 | 4900 Tvedestrand | Ma - fr: 08-16 Tor: 07-18 | post@soljeld.no | www.soljeld.no